

УДК 342.12

С. Соң,старший викладач кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Будучи головними інститутами політичної системи громадянського суспільства, без яких демократія не є дієздатною, політичні партії відображають інтереси, потреби й цілі певних соціальних груп, виступають посередниками між громадянами та політичною системою, виконують важливу роль у механізмі формування публічної влади. Діяльність політичних партій є показником демократичного розвитку держави та сприяє розвитку громадянського суспільства, утвердженню прав і свобод людини й громадянина.

Право на створення політичних партій є однією з базових свобод сучасних демократій. Саме поняття існування свободи створення політичних партій є правовою основою багатопартійної політичної системи. Статтею 36 Конституції України [1] визначається й гарантується право громадян на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних та інших інтересів. З реалізацією права громадян на свободу об'єднання тісно пов'язане питання побудови громадянського суспільства в Україні.

У державі, яка переживає складні й суперечливі процеси політичної трансформації в напрямі будівництва демократичного державного ладу, багатопартійність і зумовлена нею політична конкуренція є необхідною умовою й гарантією ефективного функціонування демократичних механізмів влади, забезпечення конституційних прав громадян. Тому важливим кроком на шляху побудови демократії й багатопартійності в українській державі стало прийняття в 2001 році Закону України «Про політичні партії в Україні» (далі – профільний закон) [2]. Його прийняття було одним із зобов'язань України перед Радою Європи. Водночас Рада Європи наголошує на тому, що головним завданням України тепер є забезпечення повної відповідності існуючої практики вимогам закону.

Профільним законом закріплюється юридичне визначення поняття політичної партії, встановлюється порядок створення й припинення діяльності партій, запроваджуються

основні принципи їх організаційної побудови, форми участі в політичному житті, джерела фінансування тощо. Крім того, виборчим законодавством України партії визначено як суб'єктів виборчого процесу. У зв'язку із цим необхідно наголосити на тому, що діяльність політичних партій регламентується та залежить не лише від закону про політичні партії, а й від норм, які регулюють порядок проведення виборів. За таких умов українська держава мусить надавати законодавчу підтримку партіям, тобто створювати найсприятливіший режим правового регулювання їх діяльності, залучати заохочувальні засоби їх державної підтримки тощо.

Практика діяльності політичних партій в Україні та розвиток відповідного законодавства вимагають постійного вдосконалення механізму правового регулювання в цій сфері, щоб профільний закон відповідав як Конституції України, так і іншим актам законодавства (зокрема, виборчому законодавству тощо). Однак перехід від однієї моделі форми правління до іншої, від однієї редакції Основного Закону до іншої, прийняття інших кодифікованих актів без врахування положень профільного закону призвели до виникнення правових колізій, що у свою чергу може мати наслідком виникнення гострих конституційно-правових конфліктів [3].

Зазначені положення актуалізують проблему постійного вдосконалення правового регулювання діяльності політичних партій в Україні. Цій проблематиці у своїх працях присвячували увагу такі науковці, як О. Бандурка, О. Гейда, В. Греченко, М. Дюверже, В. Журавський, В. Кафарський, В. Копейчиков, А. Колодій, Д. Лук'янов, М. Примуш, П. Рабінович, А. Саміло та інші. Однак на різних етапах становлення конституційно-правового інституту політичних партій пропозиції щодо вдосконалення законодавства про них потребують актуалізації.

Тому метою статті є визначення актуальних проблем удосконалення правового регулювання у сфері діяльності політичних партій на сучасному етапі.

Першою з таких проблем є питання відповідності деяких положень профільного закону сучасній редакції Конституції України. Враховуючи, що редакції Конституції України за останні роки суттєво змінювалися, а профільний закон не «реагував» на ці зміни, виникло декілька суттєвих невідповідностей між положеннями Основного Закону України та профільного закону.

З набуттям чинності Законом України від 21 лютого 2014 року № 742-VII «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» [4] поновлено дію внесених 8 грудня 2004 року змін до Конституції України [5]. Серед них поновлено дію частини 6 статті 81 Конституції України, яка встановлює право політичній партії прийняти рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України, якого було обрано від політичної партії, у разі його невходження до складу депутатської фракції цієї політичної партії або виходу з такої депутатської фракції. У чинному законодавстві ці положення Конституції України не знаходять свого розвитку.

Тому для приведення законодавства у відповідність до Конституції України слід внести зміни до законів України «Про політичні партії», «Про Регламент Верховної Ради України» [6], «Про статус народного депутата України» [7], щоб забезпечити деталізацію конституційних положень у поточному законодавстві. Зокрема, має бути встановлено можливість лише для депутатів, яких обрано за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, бути позафракційними. Народні депутати України, обрані за списками політичних партій, зобов'язані входити до складу депутатських фракцій таких партій. А в разі невходження до фракції, виходу, або виключення з неї має діяти закладений у Конституції України правовий механізм припинення повноважень такого народного депутата політичною партією.

Також у відповідність до Конституції України має бути приведено законодавче регулювання інших підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України. Наразі необхідно спростити процедуру припинення повноважень народного депутата в разі невиконання вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності.

Також для подолання колізії між чинним Законом України «Про політичні партії» та Законом України «Про судоустрій та статус суддів» [8] у частині підсудності розгляду справ про заборону політичних партій. На цей час Законом України «Про політичні партії» передбачено, що розгляд питань про

заборону політичної партії розглядається в першій інстанції Верховним Судом України. Натомість Законом України «Про судоустрій та статус суддів» у пункті 2 частини 1 статті 32 розгляд справи відповідної судової юрисдикції як суду першої інстанції віднесено до повноважень вищого спеціалізованого суду. Тому пропонується визначити судом, який буде в першій інстанції розглядати справи про заборону політичних партій, Вищий адміністративний суд України замість Верховного Суду України та внести відповідні зміни до профільного закону.

Крім того, логічним є з точки зору загальних принципів законодавства впровадити заборону членам політичних партій бути державними службовцями та перебувати на службі в органах місцевого самоврядування. На час таких видів публічної служби членство в партії зупиняється, що дозволить формувати корпус публічних службовців за професійною ознакою, а не партійним принципом. На сьогодні стаття 6 профільного закону передбачає, що членами політичних партій не можуть бути працівники органів доходів і зборів. Однак, по-перше, такі органи вже реорганізовано, і вони мають іншу назву – органи фіскальної служби, а по-друге, вважається правильним обмежити доступ до участі в політичних партіях усім державним службовцям та службовцям органів місцевого самоврядування, що й відобразити відповідним чином через зміни в профільному законі.

Актуальним на сьогодні є питання правового регулювання заборони політичних партій та правових наслідків таких дій. З огляду на те, що заборона партій відбувається через її неправомірну діяльність (і таку ж діяльність її членів), доцільно передбачити в профільному законі, що в разі заборони політичної партії у встановленому порядку та на підставах, передбачених законом, її члени протягом п'яти років не можуть посідати посади (в тому числі виборні) в органах державної влади й місцевого самоврядування, перебувати на державній службі, службі в органах місцевого самоврядування, бути зареєстрованими кандидатами на будь-яких видах виборів. Це зробило б інститут заборони політичних партій більш дієвим засобом конституційно-правової відповідальності та унеможливило появу нових партій із тими ж обличчями, проте іншими найменуваннями.

Має бути уточнено порядок збору підписів для реєстрації політичних партій та порядок утворення й реєстрації територіальних організацій політичних партій. У чинній редакції профільного закону визначається: «Рішення про створення політичної партії приймається на її установчому з'їзді (конференції, зборах).

Це рішення має бути підтримано підписами не менше десяти тисяч громадян України, які, відповідно до Конституції України, мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів, не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим. Однак ці положення було визнано неконституційними [9]. Отже, слід привести їх у відповідність до Конституції України, щоб поставити в рівні умови всі регіони України в цьому питанні. Тому пропонується викласти відповідні положення профільного закону в такій редакції: «Рішення про створення політичної партії приймається на її установчому з'їзді (конференції, зборах). Це рішення має бути підтримано підписами не менше десяти тисяч громадян України, які, відповідно до Конституції України, мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів, не менш як двох третин адміністративно-територіальних одиниць, вказаних у частині 2 статті 133 Конституції України».

Навівши основні проблемні питання та шляхи їх законодавчого вирішення, слід вказати, що деякі проблеми залишилися поза межами розгляду, оскільки пов'язані з більш об'ємними змінами, які у свою чергу повинні отримати відповідне політичне вирішення. Ідеться про подальше законодавче регулювання парламентського представництва політичних партій, які повинні керуватися загальнонаціональними, а не локальними чи корпоративними інтересами; не обмежуватися рішеннями партії, тим більше у випадках, коли вони суперечать національним інтересам. Необхідно змінити діючу систему виборів народних депутатів та унормувати порядок їх звітності перед виборцями. Врегулювання потребує також процедура встановлення результатів виборів і розподілу депутатських мандатів. Крім того, Закон України «Про статус народного депутата України» необхідно привести у відповідність до пропорційної системи виборів або змінити систему виборів. Відповідні зміни необхідно внести також до Регламенту Верховної Ради України, тобто сформувати таку нормативно-правову базу, яка забезпечувала би права всіх учасників законотворчої діяльності й давала змогу парламентсько-урядовій коаліції реалізувати свою програму. Діяльність депутатів, як і організаційні питання взаємодії партій з парламентською фракцією, також має бути врегульовано на законодавчому рівні й унормовано в статутах політичних партій [10].

Постійне вдосконалення законодавства про політичні партії вимагає уваги науковців,

громадськості та парламентарів для забезпечення усталеного розвитку правової державності в Україні.

Ключові слова: політичні партії, правові колізії, законодавство про політичні партії.

Практика діяльності політичних партій в Україні та розвиток відповідного законодавства вимагають постійного вдосконалення механізму правового регулювання в цій сфері, щоб профільний закон відповідав як Конституції України, так і іншим актам законодавства для недопущення виникнення правових колізій.

Практика деятельности политических партий в Украине и развитие соответствующего законодательства требуют постоянного совершенствования механизма правового регулирования в этой сфере, чтобы профильный закон отвечал как Конституции Украины, так и другим актам законодательства для недопущения возникновения правовых коллизий.

The practice of political parties in Ukraine and development of appropriate legislation require continuous improvement mechanism of legal regulation in this area in order to meet the relevant law as the Constitution of Ukraine and other laws to prevent the emergence of conflicts of law.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
3. Єзеров А.А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : [монографія] / А.А. Єзеров. – О. : Юридична література, 2008. – 260 с.
4. Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21 лютого 2014 року № 742-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – Ст. 143.
5. Про внесення змін до Конституції України : Закон України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
6. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 16–17. – Ст. 133.

7. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17.

8. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.

9. Рішення Конституційного Суду України від 12 червня 2007 року № 2-рп/2007 у справі за конституційним поданням 70 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини 1 статті 10, пункту 3 частини 2, частин 5, 6 статті 11,

статті 15, частини 1 статті 17, статті 24, пункту 3 розділу VI «Заключні положення» Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення політичних партій в Україні) // Вісник Конституційного Суду України. – 2007. – № 4.

10. Кафарський В.І. Конституційно-правове регулювання організації та діяльності політичних партій в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / В.І. Кафарський ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2010. – 36 с.

УДК 347.97/99

О. Яновська,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

М. Іванов,

студент юридичного факультету
Академії адвокатури України

ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Суд завжди був одним з основних суспільних інститутів і водночас важливим державним органом, адже саме суд та судді покликані захищати та відновлювати права і свободи громадян, конституційний лад та суспільний устрій, поліпшувати умови правозастосування у державі. В часи радикальних змін законодавства, зовнішньої та внутрішньої політики нагальною є потреба в науковому аналізі та структуризації проблематики судової влади, її ефективності. Зміна та вдосконалення судоустрою в країні, підвищення рівня законності та професійності судів, поліпшення умов їх роботи та викриття злочинців, які ховаються за судовою недоторканістю, є одними з основних задач, що стоять перед урядом країни в теперішній час. Саме зараз наукова спільнота має шанс відкрито показати недоліки чинного законодавства, розробити шляхи та механізми реалізації демократичних принципів судової влади на практиці.

З моменту набуття незалежності Україна намагалася стати демократичною державою

і виробити ознаки, характерні державі, яка визнає права людини найвищою цінністю. І надалі Україна, починаючи з законодавчих органів та закінчуючи звичайними громадянами, докладає зусиль для наближення до європейських цінностей та міжнародних норм, пам'ятаючи, що демократична держава є такою формою держави, що ґрунтується на конституційному визнанні народу джерелом влади та реальному здійсненні народної влади через рівноправну участь громадян в управлінні загальнодержавними і місцевими справами, у контролі за державною діяльністю; виборності та змінюваності вищих органів державної влади; існуванні багатопартійності; забезпеченні прав і свобод людини й меншості відповідно до міжнародних стандартів [11].

Нормативно-правова база держави має гарантувати права і свободи громадянам, забезпечувати охорону від посягання на права, захист та відновлення пошкоджених прав. Приєднанням до міжнародних правозахисних організацій, ратифікацією міжна-

